בגיא צלמוות

לרגל יום הזיכרון לשואה ולגבורה מובאים כאן, בין היתר, פרקים מתוך האימה, שראו אור בספרי זכרונות של שניים ששרדו את עמק הבכא.

❖ ❖ ❖

יהודי מהעיר פראג המעשירה, מתאבק במקצועו, בעל תואר אלוף אירופה בהיאבקות, הופיע יום אחד במשטרת הגטו ובקשה מזרה בפיו. "ברצוני לקבל את פקיד התלין ולתלות את אותם היהודים שנידונו למוות על הגרדום". התנדבותו התקבלה, ומתאבק החל במלאכת הזדון של רציחת היהודים. לא האמנתי למשמע אוזני ולא מצאתי מנוחה לנפשי. כיצד יכול יהודי לעשות כן?

אזרתי אומץ, נגשתי אליו וביקשתי ממנו שיסביר לי את פשר מעשיו התמוהים. נדהמתי מדבריו. וכך סח לי אותו תליין: "שמתי לב שהיהודים שנידונו לתלייה סובלים מאוד מכיוון שאנשים לא מיומנים קיבלו את תפקיד הירינתם, ומשום כך נמשך סבלם זמן רב עד צאת נשמתם. לא יכולתי לסבול את יסוריהם והחלטתי לברוא להם מיתה יפה עליידי שאגי אמהר את מיתתם. ראיתי בכך מצווה חשובה", סיים האיש את דבריו. הרי לכם יהודי, חשבתי לעצמי, אשר גם בגהינום של ואלסטילין-חושב רק על אחיו היהודים ומפיץ בסובתם, אף שלא סברתי כמותו וניסיתי להניאו ממעשיו.

דין תורה

מעשה שהיה, הזכור לי מימי הילדות. שני יהודים מאותו הכפר הובלו למחנות. האחד עשיר גדול, בעל אחוזות היה ואילו השני סנדלר עני. בהגיעם למחנה התהפכו היוצרות: העשיר לא הועיל לו עושרו, אך הסנדלר היה לבעל מקצוע מבוקש ושמר עליו מחלקו. בימים האחרונים שלפני השחרור, מנה העשיר אל הסנדלר בהצעת עסקה: "תן לי מלחמך, ואם נזכה לחזור הביתה מן הגלות הזה - אשלם לך בזהב כפי משקל-הלחם שנתת לי".

נענה הסנדלר להצעה. בשובם הביתה תבע הסנדלר את קיום ההסכם, ואילו העשיר סירב, בטענו כי לא היתה זו עסקה ממש, אלא נחמה בלי גמירות דעת עקב המצוקה הנוראה. לא שקטה המריבה בין השניים עד בואם להתדיין בפני בית דין רבני מוסכם. בית הדין פסק כי על העשיר לקיים את ההסכם, שהרי שוויה של חתיכת לחם באותן נסיבות יקר היה אף מזהב וכל החפצים לא ישוו לו (הרב יעקב ק. ריינץ, חוברת שמעתין 171. הובא לידיעתי מפי הרב שמואל מנחם טרלזאי).

יש לציין שהיו יהודים שהורידו מעמוד התליה כשהם עדיין מפרפרים. נרשמים וסוכלים סבל נורא בייחור. זאת, משום שקצב הרציחות היה מסחרר והנאצים נאלצו להזדרזים מחבל התליה כשהיו במצב של נסיסה. ואוברשרפירר גיקל "נאלץ" לירות בהם. לכן ריסקו להם אותו יהודי והתנגד מרצונו למרוג את אחיו האומללים.

❖ ❖ ❖

באחד השטים, בשעות הצהרים, הפסקנו למשך דקות מעבודתנו הרצופה והנה נכנס לתוך "השופטרוויר" (סדנת הסנדלים) הדיין הרב לנדאו. הוא שאל אלי בשאלתו-ובקשתו לזכות לקבל את זוג התפילין שברשותי בכדי להניחם ולהתפלל עליהם. נתתי לו את אוצרי היקר שהיה עימדי בכל עת, והוא יצא במהירות יחד איתי ליזיון מקום עבודתנו. לא עבר זמן רב מהשאלה, והנה נכנס לצריפנו יהודי שהיה מוזמה לבריית תגרים ובפיו בשורה איומה: "מפקד המחנה, רב המרצחים שטנגיר לכד יהודי עטור בתפיליו", והוסיף פרטים בהתרגשות,ובצער: "היהודי עמד באחת מפינות המחנה והתפלל בדבקות כשהנאצי בא לקראתו ותפסו ואף כיבדו בכמה מכות נאמנות". כששמעתי את בשורת האיוב הזו, התחלחלתי מאוד. הבנתי מיד במאי עסקינן. ידאי שאלו התפיליו שלי. לא הגה ספק בכך, הרי אין במחנה זוג תפיליו נוסף. צער רב השמעותי בשומעי את הידיעה. בליבי חשבתי איך אוכל להיפרד מאותו תפיליו יקרות ערך שזכיתי להניחן במשך ארבע שנות נדודי במחנות השונים; תפיליו שעברו כמה ביקורות בתלאות הדרך, והנה נפלו לידיים ערלות, בידי מפקד ס.ס.

במפתיע גמלה בליבי החלטה שאני הולך למשרדו של המפקד ומבקה לקיים מצוות "פריון שבויים" בתפיליו. הספקתי את עבודתי במדנא ויצאתי לכיוון משרדו של צורר היהודים. חברי שהבחינו שאכן הגני מתכוון ברציונות ללכת, ניסו להניאני מכוונתי זו והתחננו על נפשי באומרם: "הרי הוא מכוים עצמך לתוך לוע אריות, אין לך שום סיכוי לצאת משם חיי הלוואי שהמפקד לא יידע שהתפיליו שייכים לך, שהרי מסוגל הוא להוציא את כל הנוגעים בדבר להורג ללא כל משפט! אז ליצד הינך מוכן להזדהות מרצון כבעליהן?"

הכרתי בצדקת דבריהם, לא היה בליבי ספק כלשהו שעלי לעשות כך ומך, אך בטחתי בך' יתש שימשיך להיות בעזרי ויצילני מזרוע האונטרשרפירר. פניתי אליהם באמרתי: "יהודים יקרים! החלטתי ללכת ויהי מה וכאשר אבדתי אבדתי".

יומיים קודם לכן תפרתי לאונטרשרפירר את מגפיו הקרועות. קיוויתי בכל ליבי שיזכור את מעשיי לטובה.

אך מעל הכל היו הרגשים בליבי דברי אימי היקרה, הדברים שחדרו לעומק נשמתי, במוסרה לי למשמרת את בדל נר ההבדלה, והם שנתנו לי את האומץ והביטחון בה' יתש שלא יעזבני ולא ישלחני גם עתה.

זעקתי מקירות לבבי לבוראי עולם שיצילני מידי רשע אכזר זה.

ברעד ובפיק ברכיים שמתי פני לעבר משרדו ונכנסתי. הגרמני ישב לבד כשהוא רכון על שולחנו. נעמדתי דום ופניתי אליו בשפה הגרמנית, בזה הלשון ממש: "הר (אדון) אוברשרפירר (לצודק העניין העליתי אותו בדרגה), יסלח לי מאוד, שמעתי שלקחת מאחד היהודים את ה'ציבעס ריימן' (התפיליו) שלי ומבקש אני בכל לשון של בקשה להחזיר לי אותם". הוא הביט בי וכנראה הבילני, מכיוון שאמר לי בתמיהה גוברת: "מה, גם אתה מתעסק עם שטויות אלו? הרי זה זועק לשמים. עומד כאן יהודי ומגלגל על זרועו רצועות כאלו. הרי אם רק יבחינו בכך מפקדי הגבוהים, אפילו אני איכבל כדור בראשי יחד איתך! לא, עם כל הרצון הטוב לא אוכל להחזיר לך רצועות אלו", סיים את דבריו.

ברגע זה פרצתי בבכי מר ואמרתי לו: "אדוני, הלא זהו המזכרת היחידה שנותרה לי מבית הורי, אנקש ממך מאוד להתחשב בכך". "נו טוב", השיב הנאצי, "מחר אחזיר לך, מחר אחזיר לך אותם". החלטתי שלא לוותר. חזרתי ואמרתי: " אדוני, אנא החזר לי אותם עוד היום". משפט חמור זה הוציא את המפקד משלוותו. מאחר שהגדשתי לו למשמרת את בדל נר ההבדלה, והם שנתנו לי את האומץ והביטחון בה' יתש שלא יעזבני ולא ישלחני גם עתה.

זעקתי מקירות לבבי לבוראי עולם שיצילני מידי רשע אכזר זה.

ברעד ובפיק ברכיים שמתי פני לעבר משרדו ונכנסתי. הגרמני ישב לבד כשהוא רכון על שולחנו. נעמדתי דום ופניתי אליו בשפה הגרמנית, בזה הלשון ממש: "הר (אדון) אוברשרפירר (לצודק העניין העליתי אותו בדרגה), יסלח לי מאוד, שמעתי שלקחת מאחד היהודים את ה'ציבעס ריימן' (התפיליו) שלי ומבקש אני בכל לשון של בקשה להחזיר לי אותם". הוא הביט בי וכנראה הבילני, מכיוון שאמר לי בתמיהה גוברת: "מה, גם אתה מתעסק עם שטויות אלו? הרי זה זועק לשמים. עומד כאן יהודי ומגלגל על זרועו רצועות כאלו. הרי אם רק יבחינו בכך מפקדי הגבוהים, אפילו אני איכבל כדור בראשי יחד איתך! לא, עם כל הרצון הטוב לא אוכל להחזיר לך רצועות אלו", סיים את דבריו.

ברגע זה פרצתי בבכי מר ואמרתי לו: "אדוני, הלא זהו המזכרת היחידה שנותרה לי מבית הורי, אנקש ממך מאוד להתחשב בכך". "נו טוב", השיב הנאצי, "מחר אחזיר לך, מחר אחזיר לך אותם". החלטתי שלא לוותר. חזרתי ואמרתי: " אדוני, אנא החזר לי אותם עוד היום". משפט חמור זה הוציא את המפקד משלוותו. מאחר שהגדשתי לו למשמרת את בדל נר ההבדלה, והם שנתנו לי את האומץ והביטחון בה' יתש שלא יעזבני ולא ישלחני גם עתה.

שנים רבות לא נתקל במקרה, שיהודהן מנסה להתחלק עם מפקד נאצי-מהלל. הוא הניח את ידו על אקדחו כשהוא רוחה הודעם, הרעים בקולו וצרח: "אתה עוד לא בחוץ?! יצאתי מחדרי בעיניים דומעות וחזרתי למקום עבודתי".

חבריי בסנדלריה לא האמינו למראה עיניהם. הם חיכו זמן רב לשובי וכבר היו בטוחים שלא אחזור אליהם. הם חששו לגרוע מכל ובודאי שלא האמינו שאחזור חי יחד עם ההבטחה לקבל את התפיליו. אבל הגב לא ינום ולא יישן שומר ישראל, אין תפילה הוחזת ריקם ושומר מצווה לא ידע דבר רע.

שעתיים לאחר מכן המרחיש הנס הנוסף. לפתע הגיע למקום עבודתנו במדנא יהודי דומני שעסק בבגדות במחנה, והגיש לי חבילה קטנה באמרו "נתבקשתי למסור לך חבילה זו מהאונטרשרפירר טושנביר". כל חבריי התנדדו סביבי בסקרנות מרובה. הבילו בחבילה בקפדנות רוח. פתחתי את החבילה בהתרגשות רבה ולא יאמן כן יסופר, אכן כן קרה הנס - זוג התפיליו היקרות לי כלכך שבו אלי. לצערי נהפכה שמחתי לתוגה. בדקתי את רצועות התפיליו ולהתרשמתי הרבה מצאתי את רצועות היד שסועה וקרועה, "אויהים הם הרשעים שאין עושים סופתם שלמה". (מתוך "נר הבדלה" להרב אריה יהודה סלרין/רעננה)